

Les incògnites literàries de l'últim premi Planeta

La descoberta que tres homes s'amagaven rere el pseudònim de Carmen Mola reobre el debat sobre l'escriptura col·lectiva, la utilització d'un nom de dona per fer negoci i els límits creatius

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

Fins al 15 d'octubre Carmen Mola era una professora d'institut, casada i amb tres fills, que escrivia *thrillers* amb altes dosis de violència i que preferia no revelar la seva identitat. Quan el jurat del 70è premi Planeta va haver decidit que *La bestia* seria la novel·la guanyadora del guardó i va descobrir que al darrere hi havia Mola, la condició *sine qua non* per guanyar el milió d'euros va ser que l'autora secreta es mostrés en públic. La sorpresa va ser considerable: Mola no era una autora sinó tres autors. Homes. Guionistes. Novel·listes. Els seus noms són Jorge Díaz, Agustín Martínez i Antonio Mercero.

De seguida el tercet va intentar treure ferro a la qüestió d'haver triat un pseudònim de dona. "Les novel·les s'han de defensar soles. Què hi fa si l'autor és home o dona? S'hi està donant molta importància i no en té tanta. Podria haver sigut Daniel Cervera. Si t'agrada la història, t'agrada i punt", comentava Díaz l'endemà mateix de la concessió del premi. Així i tot, la polèmica estava servida i durant els dies següents han sigut nombrosos els comentaris crítics sobre el gest d'escriure amb una màscara de dona sent home. Al llarg de la història han sigut moltes les autores que han hagut de camuflar-se rere pseudònims masculins –com són els casos d'Isak Dinesen i

Victor Català, rere els quals hi havia les autores Karen Blixen i Caterina Albert–, i encara ara el percentatge de llibres publicats per dones a Espanya supera, per poc, el 30%.

La màscara del pseudònim Oportunitats i problemes de no mostrar-se

Carmen Mola s'afegeix a una llarga llista de casos d'autors que defugen la presència pública. N'hi ha que fan servir el seu nom real, com el cas de Thomas Pynchon i Marta Rojals, però d'altres opten per un pseudònim, com ha passat amb Mola. "Un dels aspectes que més molesta en relació amb Mola és que, en moltes entrevistes per correu electrònic, defensava que els autors s'havien de mantenir allunyats de la fama. La importància de la invisibilitat em sembla una conya marinera", comenta l'escriptor i periodista Alvaro Colomer.

Una de les autores catalanes que signa amb pseudònim és Ada Klein Fortuny. "Tinc una feina molt seriosa, pública i focalitzada, i vaig triar el pseudònim per separar les meves opinions del perfil professional –explica–. Però la meva intenció no és amagar res". Des que va publicar *La plaga blanca* (L'Altra, 2020) s'ha adonat que no revelar la identitat genera un efecte curiós, fins i tot magnètic, en els lectors. "N'hi ha que es fan una idea de tu molt desajustada de

01 UN ESCRIPTOR ANÒNIM TREBALLANT EN EL SEU PRÒXIM LLIBRE.

FERRAN FORNÉ

02 ANDREU MARTÍN HA SIGNAT NOMBRESES OBRES A QUATRE MANS AMB JAUME RIBERA.

FRANCESC MELCION

03 MARC ARTIGAU, NOVEL·LISTA I DRAMATURG.

F. MELCION

la realitat. A vegades mostren una certa fascinació. Quan se m'adrecen no desmenteixo ni confirmo mai res –diu–. M'ha sorprès que hi hagi expectació per saber qui soc, què faig i a què em dedico. Hi ha una necessitat molt gran de poder posar etiquetes als altres".

L'escriptura col·lectiva Treballar en equip, "més difícil i més enriquidor" que escriure sol "Encara estem en el paradigma de l'autor com a individu solitari, però el segle XXI va cap a la connectivitat i cap a la creació de xarxes, també pel que fa a la creació", assegura Marc Artigau, que actualment treballa en una tercera novel·la negra escrita amb Jordi Basté. "L'escriptura compartida demana generositat –afegeix–. Hi ha imaginariis diferents que conflueixen, i a vegades et trobes en situacions en què com a autor has de cedir, però sempre és a favor de la història". A més de novel·lista, Artigau ha signat obres de teatre tot sol, però també acompanyat de Julio Manrique i Cristina Genebat –com *E. V.A.*– i adaptacions d'obres de Txékhov (*Les tres germanes*) i de Mathias Énard (*Carrer Robadors*). "El teatre és un procés creatiu compartit, tant si treballes amb algú més com si ho fas sol: el text que presentes mai no és el definitiu".

Un dels novel·listes catalans més avesats a treballar en equip és Andreu Martín. "Amb en Jaume Ribera hem escrit gairebé una vintena de llibres: les sèries del detectiu Flanagan i la

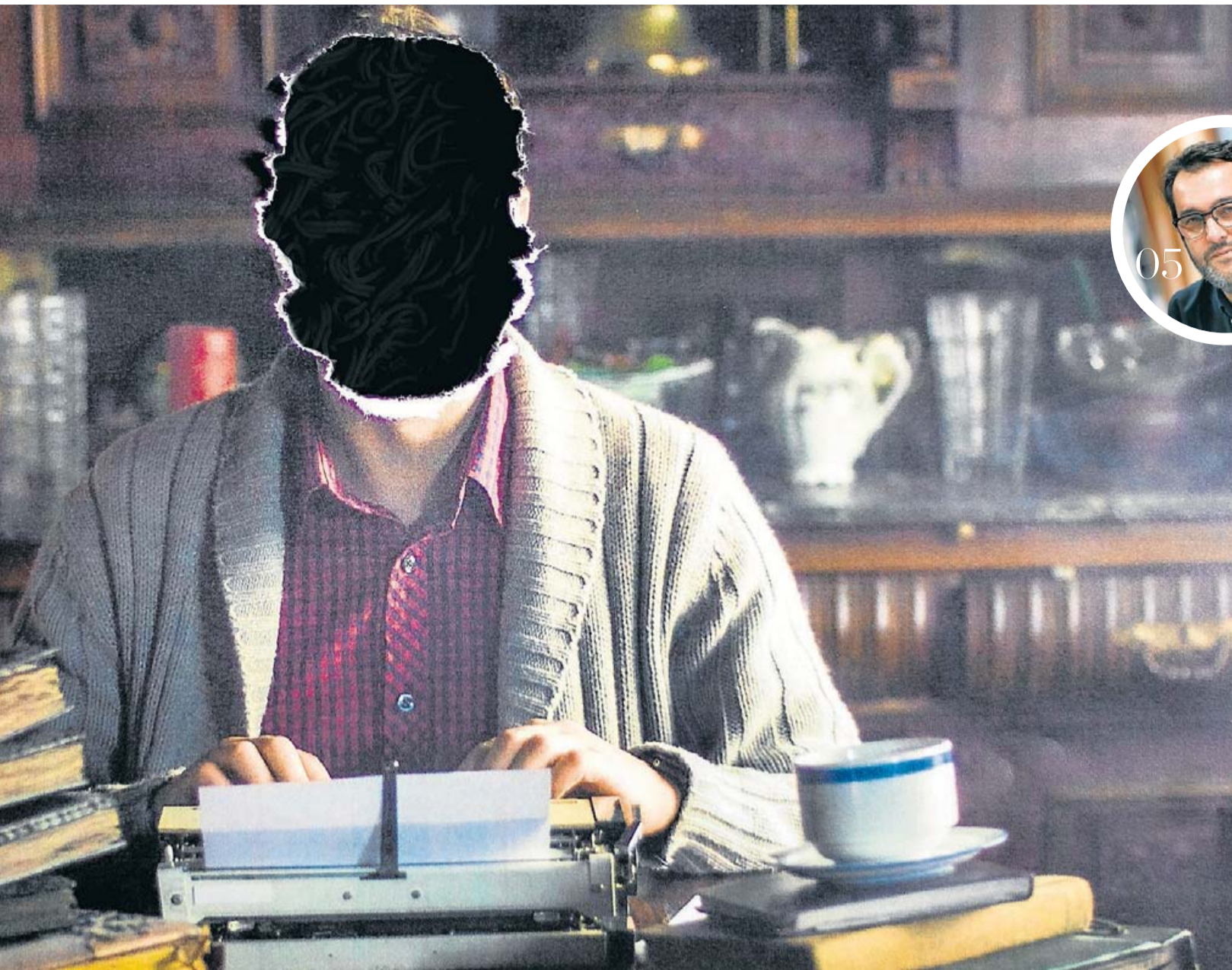
a
llegim

43-44

- Elogi dels assajos de la britànica Rachel Cusk
- Resenyem 'La història de Shuggie Bain', el premi Booker de Douglas Stuart

45-46

- Males Herbes reuneix en un volum els contes de Ramon Vinyes
- Vicenç Pagès Jordà i la fira de Frankfurt

una cosa que no ets té un punt de frau intel·lectual". Un cas que ha afeïgit una mica més de llenya al foc ha sigut el de Sergi Puertas. Va publicar *Estabulario* a Impedimenta el 2017 amb el seu nom després d'enviar el llibre amb un pseudònim de dona. "Si et dius Juan o Ramón i ningú no et fa cas, el millor consell que et puc donar és que «siguis Carmen Mola» -explica-. «Siguem Carmen Mola tots», que d'ara endavant cap dels manuscrits que rebin les editorials estiguin signats per homes. A algú se li acut una idea millor per fomentar la plena igualtat?"

Apropiació o empatia? Límits creatius i ètics dels autors a l'hora d'escriure

"Des de fa un temps noto com la mirada política a vegades pren partit abans que la mirada a l'obra. I, si no, pot ser molt influent -comenta Marc Artigau-. Fa poc, una alumna va escriure a Instagram que li havia encantat un llibre de Pablo Neruda. Algú li va contestar que aquell mateix Neruda poeta havia violat una minyona, i això la va fer dubtar sobre el valor del que acabava de llegir. La meua opinió és que un autor és igual de miserable i egoista que la resta dels humans".

Llegir l'obra al marge de la vida dels autors és una possibilitat, però què passa a dins dels llibres? Quins són els límits creatius i ètics dels autors a l'hora d'escriure? Un home es pot posar en la pell d'una dona? Un blanc pot escriure des d'una perspectiva sociocultural i ètnica diferent? *Els grans optimistes*, de l'escriptora nord-americana Rebecca Makkai, acaba d'arribar en català a Periscopi i és una novel·la protagonitzada en gran part per un grup d'amics gais durant els inicis de l'epidèmia de sida al Chicago dels anys 80. "Si no hagués tingut cap límit ètic el llibre se n'hauria ressentit -assegura-. La por de ser imprecisa sobre el que volia explicar em va obligar a ser més bona escriptora". Per a Makkai, sempre que s'escriu "des d'una posició de privilegi" cal fer-se dues preguntes: "La primera és si publicant el teu llibre prens la possibilitat a algú altre que podia fer-ho d'aquell col·lectiu. Si la resposta és que no, la segona pregunta és si creus que amb el teu llibre aportes alguna cosa, és a dir, si no enforteixes els estereotips, si no dones una visió equivocada del que va passar".

Makkai reconeix que, tot i tenir la millor intenció, mai no pots arribar a saber del cert si te n'has sortit. "La recerca exhaustiva i les entrevistes et poden ajudar -continua-. També ensenyar l'esborrany del llibre a qui creguis convenient.

I l'empatia: és clau si vols arribar al fons de l'altre". Tres anys després de publicar *Els grans optimistes* als Estats Units, Makkai ha aconseguit una fita que pot fer pensar que anava pel bon camí: "La meua audiència més fidel i la que em va donar suport públicament des del principi han estat, precisament, els homes gais de Chicago".

d'Àngel Esquius -recorda-. El primer cas de Flanagan, *No demanis llobarro fora de temporada*, publicat a finals dels 80, va rebre el Premio Nacional de literatura infantil i juvenil". Perquè una novel·la a quatre mans funcioni, cal tenir molta planificació. "Escrivíem a partir d'un esquema que havíem treballat inicialment, com si haguéssim fet el guió d'un còmic -explica-. Ens anàvem veient a mesura que la novel·la avançava. Reescrivíem molt, esclar". Per a Andreu Martín, és "més difícil i més enriquidor escriure en col·laboració que tot sol". "L'altre sap el que tu no saps fer: aportarà els coneixements i la perspiciàcia que tu no tens, però alhora el resultat perillós, perquè pot quedar molt desgavellat", afegeix, abans de

citar les novel·les del tandem italià format per Fruttero & Lucentini. "La llista de casos és llarguíssima, des d'Alexandre Dumas fins a Luther Blisset", recorda Àlvaro Colomer.

L'autoria, en perill?

¿Perd personalitat, una literatura feta per diverses persones?

Artigau i Martín coincideixen en afirmar que, en cap cas, escriure a quatre, sis o més mans no posa en perill la noció d'autoria. L'escriptora i traductora Carlota Gurt introdueix un matís: "Potser l'autoria no està en perill, però un llibre a sis mans em sembla més prefabricat.

L'efecte que em fa, sense haver llegit Carmen Mola, és que hi ha la intenció de sumar esforços perquè el producte final funcioni millor comercialment".

"Una literatura feta per diverses persones perd personalitat -opina Colomer-. Però no és un problema dels autors, que tenen tot el dret de treballar com vulguin, sinó dels lectors, que accepten aquestes condicions". També és una qüestió de negoci: dels tres llibres anteriors de Mola se n'han venut més de 500.000 exemplars. Amb *La bestia*, Mola publicarà per primera vegada a Planeta: fins ara havia sigut a Alfaguara, segell de Penguin Random House (i ho continuarà fent amb *Las madres*, la quarta novel·la de la sèrie, la primavera del 2022). "És normal que les editorials robin autors a altres editorials -continua Colomer-. De fet, els premis o els grans avançaments són el gran motiu perquè un autor canviï de casa. El problema és que a Espanya només hi hagi dos grans grups". El 2019 Planeta ja va practicar un moviment semblant atorgant el premi a Javier Cercas per *Terra Alta* i deixant com a finalista Manuel Vilas amb *Alegría*, dos autors que havien publicat fins llavors a Literatura Random House i Alfaguara, segells de Penguin.

L'interès per les autores

Encara ara es publiquen més llibres signats per homes

"Signant amb el nom d'una dona, els tres autors del Planeta s'aprofi-

04

L'ESCRITORA I TRADUCTORA CARLOTA GURT.

PERE VIRGILI

05

L'ESCRITOR I PERIODISTA ÀLVARO COLOMER.

TONI ALBIR / EFE

06

REBECCA MAKKAÏ, AUTORA DE LA NOVEL·LA 'ELS GRANS OPTIMISTES'.

MARC ROVIRA

ten del fet que les dones venen més que els homes, actualment -opina Carlota Gurt-. Hi ha una massa de lectores més gran que d'homes, són majoria a les presentacions i als clubs de lectura, hi ha més dones que homes a les llistes de més venuts... però així i tot, se'n publiquen menys". La llibreria madrilenya Mujeres y Compañía ha recordat aquesta setmana que "el 2018, l'any del debut de Mola, només un 32% de llibres estaven escrits per dones". Després de conèixer la identitat de l'escriptora, les llibreteres han tornat els llibres de Mola a la distribuïdora. "La nostra aportació al *hashtag* Carmen Mola és que «mola més que els senyors no ho ocupin tot»", asseguraven. Les llibreteres han decidit no fer cap més comentari sobre el tema: "L'allau de peticions al voltant d'aquesta qüestió ens ha obligat a desatendre el nostre ofici tota aquesta setmana. No volem alimentar més la polèmica".

Àlvaro Colomer no creu, en canvi, que les vendes de Mola "hagin estat superiors pel fet que els llibres fossin signats per una dona". "Tampoc penso que l'elecció formi part d'un pla maquiavèlic dels autors per aprofitar-se del benefici d'un pseudònim de dona", afegeix. "La notícia no em va sorprendre, més aviat em va fer sentir enganyada -admet Gurt-. Fer-se passar per

04